

TRAGOM STARE HRVATSKE GLAGOLJSKE I ĆIRILSKE TISKANE KNJIGE

Ivo DUBRAVČIĆ, Delft

I.

JOŠ JEDAN PRIMJERAK GLAGOLJSKOGA SENJSKOGA TRANZITA SV. JERONIMA

U jesen 1987. godine kupio sam primjerak *Transita sv. Jerolima* tiskana glagoljicom u Senju 1508. godine.

Baš kao i svi sačuvani primjerci i ovaj je nepotpun. Nedostaje 16 folija (a1, a8, b3, e5, i1-i8, j4, j5, r1 i r8), a 12 je folija tek djelomično sačuvano (p3-p8, r2-r7). Potpun primjerak ove knjige trebao bi imati 152 folija (303 stranice teksta i r8v prazna stranica) s ukupno 212 000 ($\pm 3\%$) grafema. (U ovom ne vodimo računa o lakuni između stranice r4v i r5r.)

U našem je primjerku sačuvano 179 000 ($\pm 3\%$) grafema, što daje INDEKS SAČUVANOSTI TEKSTA 0,84. Za usporedbu navodim podatak, da najbolje sačuvani primjerak u knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti ima indeks sačuvanosti teksta 0,95.

Veličina stranice je $\approx 137 \times 97$ mm.

Papir je požutio i kroz cijelu se knjigu provlače tragovi upotrebe. Na marginama dvadesetak folija vide se sitna oštećenja od crva, koja međutim ne zahvaćaju tekst.

Vidljiva oštećenja konzervirana su po svim zahtjevima knjižnoga obrta.

Knjiga je uvezana u suvremeni pergamentni tzv. firentinski uvez.

Kupljena je za 6000 DEM od jednog beogradskog kolekcionara, a pripadala je navodno knjižnici srpskoga političara Nikole Pašića.

II.

NEPOZNATI TISKOPISI HRVATSKE PROTESTANTSKE
TISKARE U URACHU IZ 1561. GODINE

U proljeće 1991. godine primio sam katalog tvrtke »Hartung & Hartung« iz Münchena za dražbu knjiga 14. i 15. svibnja. Pod brojem 155 našao sam ovo:

155 **Katexismos (kroatisch)** ... Der klein Catechißmus, vnnd ein Predig vom rechten Christlichen Glauben, in der Crobotischen Sprach... Tübingen (d. i. Urach, Ungnad), 1561. 7 (st. ?) Bll. — II. **Katexismos (serbisch)**... Catechißmus. Mit außlegung, in der Syruischen Sprach... Ebenso. 8 (st. ?) Bll. — 8°. Brosch. unter Verwendung eines Kattunpapiers um 1800.

- Siehe Abbildung S. 40 - (800,-)

I. Nicht b. Badalić, Jugoslavica usque ad annum MDC. — II. Vgl. Badalić 79 (abweichende Orthographie, 54 Bll.). — Zu der 1560-64 v. Hans Ungnad Frhr. v. Sonneck unterhaltenen u. v. dem Krainer Reformator Primus Trubar geführten Druckerei im württembergischen Urach siehe Benzing, Die Buchdr. d. 16. u. 17. Jhdts. im dt. Sprachgebiet 443 f., Löffler, Slawischer Buchdr. in Württemberg im Jhd. der Reformation (in: Zeitschr. f. Bücherfr., NF XXI, 93 ff.) u. Breyer, Südslavische Rara u. Rarissima (in: Philobiblon IX, 7/8, 247 ff.). — Die Drucke, aus den die beiden vorliegenden Fragmente stammen, zählen zu den ersten in kroatischer bzw. serbischer Sprache erschienenen Büchern u. sind v. **außerordentlicher Seltenheit!** — Vermutl. betrug der Umfang beider Drucke je ca. 54 Bll. Vorhanden sind die ersten 7 bzw. die ersten 8 Bll. Durchgehend gering gebräunt u. stockfl., I in einer Ecke auch wasserfleckig.

Katalogu je priložena kopija naslovne stranice glagoljskog katekizma, v. ovdje sl. 1.

Jednostavna usporedba naslova ove »malahne knjige« s naslovom već poznatoga glagoljskog katekizma iz 1561. godine upućivala je na nepoznati tiskopis hrvatske protestantske tiskare iz Uracha.

U Münchenu, prije dražbe, usporedio sam ostale stranice ovog glagoljskog fragmenta s fotokopijama prvih stranica poznatoga katekizma¹ i ustanovio sam, da se potpuno i temeljito razlikuju. Došao sam na pomisao, da u rukama držim fragmente prvih glagoljskih (i ćirilskih) knjiga tiskanih u Urachu. Štoviše — pomislio sam da se kod glagoljskog fragmenta radi o katekizmu čiji je uvod napisao Pavao Skalić i zbog kojega je došlo do sukoba u tiskari.² Literatura spominje, da su svi otisnuti arci tog katekizma bili uništeni po nalogu Ungnada, — osim onog, koji je Skalić već bio poslao Maksimilijanu II. u Beč.

¹ Fotokopije su stigle iz Zagreba zahvaljujući gosp. V. Magiću, voditelju Metropolitane.

² O sukobu u tiskari i odnosu Skalića s jedne strane i Vergerija, Trubara i Ungnada s druge, vidi A. Jembrih, *Hrvatski filološki aspekti*, str. 172 i dalje.

ПРЕДРЯГЯ БРЯ
ТН ВНѢХУ.

МН БАС ПРОСНМО ДЯ
 Ѡво ꙑрво наше дѣло, трѣд, тѣмач
 чѣнѣ и штампаниѣ Ѡд нас сѣда за
 добро вѣзмнѣ, и наволе ѡбращающи,
 и тѣмачици разумнѣ. И акои ѡнем
 ко поманкани ѡтѣмаченоу, ѡбснѣах
 нан ѡслоуѣх; востогрѣфни, То нѣсто
 нам скоро данѣ ѡбразом любаѣн наз
 нани. Хоцимо те нѣсто за нѣпрѣѡб ѡдрѣ
 гнх книгѣх поврѣнѣти. За что за ѡвѣ
 ми книгѣми (ако бѣде БОГ хотѣти)
 хоцимо ѡвѣи новѣ Тѣстѣмент заде
 ГОАСКНИИ И НРѢСКИИ СЛОВ,
 МИ ШТАМПАТИ. ВТО ТОГА
 СѢРКО МОАНТИ БОГ
 ГАЗЯ НАС.

АНТОН ДАМА
 ТНИ. И СТИ
 ПЯН ИСТРИНАН
 ВАЩИ СЛѢГЕ.

- Sl. 2. Stranica ćirilskoga *Katekizma* iz 1561. godine s uvodnom riječi Antona Dalmatina i Stipana Konzula

Glagoljski fragment ima 7 folija i sastavljen je ovako:

a1r	:	Naslov
a1v	:	čista stranica
a2r	:	Vorred — njemački uvod ispod kojeg je potpisan:
a2v	:	Kaplan Primus Trubar
a3r	:	
a4	:	Nedostaje; — Hrvatski uvod?
a5r	:	Decalogus
a5v	:	Symbolum Apostolorum
a6r	:	Oratio Dominica ³
a6v	:	
a7	:	De Baptismo, De Sacramento Altaris
a8	:	

Ćirilski fragment ima 8 folija koji su identični folijima ćirilskoga katekizma iz 1561. godine, osim stranice a1v koja je čista u poznatim primjercima, a u našem fragmentu otisnuta je uvodna riječ Antona Dalmatina i Stipana Istranina (sl. 2).

Oba fragmenta uvezana su zajedno u tvrdi papirnati uvez iz XVII. stoljeća (?). Veličina knjižice 145 x 90 mm.

S unutrašnje strane korica nalazi se »Ex libris Bibliothecarii Paul Scherrer - Bylund«, a na kraju zabilješka »Aus der Bibliothek Carl von Hettlingen«.

U nadmetanju s jednim njemačkim antikvarom uspio sam kupiti ovu knjižicu za 2750 DEM.

Kopije se nalaze na radnim stolovima poznavatelja naše stare književnosti. Nadamo se, da će rezultati njihovih analiza biti uskoro dostupni javnosti.

Sažetak

Tragajući za starom hrvatskom tiskanom knjigom, autor je uspio otkupiti primjerke ovih glagoljskih i ćirilskih knjiga: *Transit sv. Jerolima*, Senj 1508. i *Katekizmus. Edna malahna kniga*, Tübingen 1561., glagoljsko i ćirilsko izdanje, o kojima ovdje piše.

³ Očenaš je u našem fragmentu sličniji onomu B. Đurđevića iz »De afflictione« nego očenašima iz drugih knjiga uraške tiskare.

Primjerak *Transita sv. Jerolima* nepotpun je. Kupio ga je 1987. godine za 6000 njemačkih maraka od jednoga beogradskoga kolekcionara.

Primjerke *Katekizma*, koji je tiskan u hrvatskoj protestantskoj tiskari u Urachu kod Tübingena 1561. godine, autor je otkupio od jednoga njemačkoga antikvara za 2750 njemačkih maraka. Oba su primjerka fragmentarna i uvezana zajedno u tvrdi papirnati uvez iz 17. stoljeća (?). Primjerak tiskan glagoljicom razlikuje se od do sada poznatoga primjerka glagoljskoga *Katekizma* iz 1561. godine, a ćirilski primjerak identičan je s već poznatima, osim prve verso stranice (a 1v), koja je u poznatim primjercima prazna, a u autorovu je primjerku tiskana uvodna riječ Antona Dalmatina i Stipana Istranina.

Summary

ON THE TRACES OF OLD CROATO-GLAGOLITIC AND CYRILLIC PRINTED BOOKS

In search for Old Croatian printed books the author succeeded in buying copies of these Glagolitic and Cyrillic books: *Transit sv. Jeronima*, Senj 1508 and *Katehismus, Edna malahna knjiga*, Tübingen 1561, the Glagolitic and Cyrillic editions which he describes here.

The copy of the *Transit sv. Jeronima* is incomplete. The author bought it in 1987 for 6000 German marks from a Belgrade collector.

The copies of *Katehismus* which were printed in a Croatian protestant printing house in Urach near Tübingen in 1561 the author bought from a German antiquarian for 2750 German marks. Both copies are fragmentary and are bound together in a paper binding from the 17th century (?). The copy printed in the glagolitic script differs from the known copies of the *Katehismus* from 1561. The Cyrillic copy is identical to the known copies except the first verso page (a 1v) which, instead of being blank, carries an introduction by Anton Dalmatin and Stipan Istranin.

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 8. siječnja 1993.

Autor: Ivo Dubravčić, Delft